



ANNE LAGERSTEDT

Alaston ja sidottu nainen kaapissa

Naisen rooli sarjakuvassa on sama kuin todellisessakin elämässä – aliarvostettu. Tämän ongelman tarkastelua on pidetty vain feministien tiukka-poisuuteena, mutta tosiasiaa puolet ihmiskuntaa kokee sorron karvaasti omassa nahassaan.

Pornomalli

Tarkan tutkimuksen puuttumisen takia on mahdoton sanoa kuinka suuri osa sarjakuvanaisista on alistettu pelkiksi miesten seksuaalikuveltelmien kohteeksi, mutta päällisin puolin näyttää sitä olevan enemmistö aikuisten sarjakuvasta. Räikeimmät esimerkit löytyvät linjalta **Crumb-Gorben-Crepax-Pichard** sekä tietenkin edelleen italialaiselta Fumetti Neri-linjalta.

Ei tarvitse avata juuri ainoatakaan aikuisten sarjakuva-albumia ilman että jotain hässämistä pedissä tapahtuu ja juuri naisen ruumista väläytellään joka ainoalta kantilta. Mies on armeliaasti kuvattu selkäpuolelta, jopa pukeissa. Vain muutamat huipputekijät malttavat pidättäytyä pornokaupallisuudesta.

Satiiri ja saippuaooppera

Claire Bretecherin (nainen) sarjakuvat edustavat älykäästä satiiria. Hän ei pelkää piirtää alastonta naista, mutta tarkastelutapa on kokonaan toinen. Hän kuvaa elämää, naisen tunteja, myös kiellettyjä asioita, kuten vihaa lasta kohtaan. Bretecher irvaillee elämän eri ilmiöitä kuten intellektuellismissa, perheelämää, lääkäriineliikkaa ja kauneusteollisuutta kokonaisvaltaisesti ja myös itseironisesti.

Erikoinen poikkeus aikuisten sarjakuvan seksiliinjassa on **Reed Wallerin** ja **Kate Worleyn Omaha**-sarjakuva. Asetelma on kuitenkin mitä perinteisin. Päähenkilö Omaha on alastontanssija. Sarjassa seksiaktit kuvataan siekailematta. Mutta silti sarjakuva ei alistu naisista. Miten se on mahdollista? Ensinnäkin seksi on kuvattu luonnollisena osana ihmisten normaalia kanssakäymistä. Seksi on hellää, toiselle parasta tarkoittavaa ja sellaista kuin Luoja sen lapsilleen antoi.



Ilotyön ankeaa arkea, kaunistelematta. Kate Worleyn ja Reed Wallerin sarjakuvassa Omaha on yksi tärkeä sivuhenkilö puhelintyttö Joanne, joka kyynisesti hyväksyy työnsä itenäisyyden ja paremman paikan takia. Mutta hinta on kova.



Yksi Omaha-sarjan kauneimpia seksikohtauksia, jossa vammautunut Shelley löytää turvallisesta ex-hoitajastaan rakastetun.

Naisen rooli sarjakuvassa määräytyy täysin tekijän omien asenteiden mukaan. Toki mukana roikuvat myös kaupalliset tekijät. Tuotteen kuin tuotteen uskotaan menevän kaupaksi, jos kuvassa kylluu vähäpukaisia ja alastomia naisia. On myös muistettava, että räikeimmät tapaukset esiintyvät suurimmaksi osaksi roskasarjakuvassa, jossa muutkin arvot ovat täysin pielessä.

Nainen sarjakuvassa-kirjoja on masentava lukea ja katsella, varsinkin saksalaismiesten **Achim Schnurrer** ja **Andreas C. Kniggen Frauen in der comix**-kirjaa, joka esittää hyvin kriittisen analyysin naisten hyväksikäytöstä sarjakuvassa.

Aikanaan TV:ssä esitetyssä sarjakuvaohjelmassa oli "Nainen sarjakuvassa"-otsikon alla yksi ainoa kuva, jossa alaston nainen istui sidottuna kaapissa. Yksipuolinen, mutta osuva kuva, jos ajatellaan määrällisesti, paljonko tämän tyyppistä naiskuva sarjakuvista löytyy.

Sarjakuvanko vika?

Sarjakuva heijastaa yhteiskuntamalleja, ei luo niitä. Mutta toisaalta sarjakuvan kuten kaiken joukkotiedotuksen avulla niitä voi vahvistaa. Sarjakuvia lukevat enimmäkseen pojat ja miehet ja niitä tekevät pojat ja miehet. Mutta vaikutus ei ole yhdentekevä. Eräässä tieteellisessä kokeessa kahdelle miesryhmälle annettiin viihdettä. Toinen ryhmä luki ja katseli pornoa, toinen ei. Sitten nämä ryhmät pantiin tuomarin tehtäviin tuomitsemaan raiskaustapauksia. Ryhmä, joka oli ahminut pornoa miltei hyväksyi raiskaukset, kun taas toinen ryhmä tuomitsi ne ankarasti. Tutkimus oli tyyppillinen nollatutkimus, samanhän sanoo järkikin.



Eurooppalaisen lastusarjakuva on ollut hämmästyttävän aikaomielinen naista kohtaan. Ranskalaisissa ja belgialaisissa sarjakuvissa on runsaasti naisia, jotka joko kantavat omaa kunniaa sarjassa tai ovat sen huomattavia sivuhenkilöitä. Tässä Gregin ja Heimirin Camanche, joka on rapakka ransko.

Mutta idyllissä on mukana myös seksuaalis- ta hyväksikäyttöä, joka kuvataan hyväksikäyt- tönä eikä asiaankuuluvana, kuten arvoja väänistävissä kulttuurissa Omaha-sarjan Joannen ilotyttö, joka saa kestää kaikenlaista kohtelua. Hänen kauttansa kaupallinen seksi näyttää rumat kasvonsa sarjan sivulla. Lukijalle välittyy viesti, että on hyvää, toiseen sitoutuvaa suhdetta ja pahaa, alistavaa seksiä. Omahaa käsittelee aineen, Kate Worley, jonka mukaantulo sarjaan muutti sarjan älyllisempään suuntaan.

Ainoa Omahaan liittynyt vika on leimata kaikki pornoa vastustavat henkilöt kaksinais- moralistisiksi konniksi. Tekijät unohtavat, että on olemassa aitoakin huolta ihmisten vään- käytöstä.

Mitänsanomaton nainen

Huonossa aikuisten sarjakuvassa nainen on pääasiassa seksiohjelma. Lasten ja nuorten puhtaassa sarjakuvassa tilanne on lahdullis-empi. On vain turhauttavaa, kun aikuisille on niin vähän mitään kunnollista sarjakuvaa. Lasten juttuja kun ei jaksa lukea iankaikkises- ti, niin hyviä kuin ne sinänsä ovatkin.

Tietyssä naisissa ei ole ollenkaan. Ujoutta vai halveksuntaa? Herge sanoi draassa haastat- telussaan, että hän ei osaa karkoida naista. Sarjan ainoa huomattava naishahmo Bianca Castaflore odottaa pikemmin oppoperaa ja sen divoja kuin naista. Herge ei pitänyt oppopera- ta ja näin hän sai loistuvan oppoperaakatyy- rin Castaflore kustannuksella. Itse asiassa Hergein julkisen kuvakin oli poikamiesmäinen. Vasta viime vuosina moni on saanut tietää, että Herge oli kahdesti naimisissa.

Asterixissäkin on perinteinen naisrooli. Nais- sille ei mitään merkitystä seikkailun kannalta. Heidän tehtävänsä on olla koomisia ja heidän

kuvataan juoruilevina ja tapoilevina pirttihr- muina. Vaikka miehetkään eivät säästy piri- lulta, on maailma selvästi miesten. Vain miehet toimivat ja vain mies voi olla sankari.

Tasa-arvo

Ehdottomasti harvinaisin näky yhteiskunnas- sa ja kulttuurissa on tasa-arvo, myös sarjaku- vassa. Vain Richard ja Wendy Pinin *Elques- tissä* tasa-arvo toteutuu täysin. Koko kysymyk- senasettelua "nainen vastaan mies" ei ole ole- massakaan. Mutta *Elquest* ei kuvaa meidän maailmaa vaan Nimitetmän maan maailmaa. Meidän maailmassamme sukupuolet näkö- jään pohjimmiltaan vihaavat toisiaan ja varjat sortavat heikompaa. Maailma on saatanan ja se näkyy. Kun kuvataan yhteiskuntaa, kuva- taan sitä kunkin kulttuurin lähtökohdista, jossa heijastuvat myös yleiset asenteet. Mutta myös toiveet, toiveet oikeudenmukaisuudesta.

Miehen aseman sarjakuvassa ovat saavut- taneet muutamat naiset. Tosin Yoko Tsunon- kin on oltava ylivoimainen miehiin nähden onnen kuin häntä voidaan esitellä päteväna. Yoko on alailaan nara ja siksi häntä kuunnol- laan. Mutta onitapa jos Yoko olisi tavallinen Makkosen kodinkonekorjaamon insinööri. Mitä ominaisuutta Yokossa sitten korostettais- siin? Selvyyden vuoksi korostettakoon kuiten- kin, että sankari, mies tai nainen, on miltei aina jotenkin ylivoimainen toisiin nähden. Vain realismiin pitäytyvässä sarjakuvassa pää- henköt ovat yhtä raadollisia kuin muutkin.



Valerianissa roolit kääntyvät albumi albumilta enemmän päällelleen. Laureline ei koskaan ole ollut tyhmä kunnear, mutta ajan kuluessa Laureline rooli on tullut seikkailussa pielelliseksi. Valerian töppä. Laureline peistaa.



Naisen oma elämä naisten kuvaamana. Englantilais- naisten Pat Tournetin ja Jenny Butlerworthin sarjan Tiffany Jones on valokuvamalli. Lempeänväit, mallit- yin, naisten toiveammall rakkavat sarjakuvissa, mutta usein niiden sarjapain seikkailupotentiaalin takia. Nämä ammattiryhmet liikk- vat paljon ja ovat näin tapavaiheempia jouta seikkailun kuin muut. Mutta odottaa sopi lisää Yoko Tsunon kaltaisia naisia, joilla on miehen akseli mielittö animatti ja jotka vievät tuippu stallein.

Spider-Woman (Marv Wolfman ja Ron Wilson) aloitti kuten monet muutkin sarjakuvassankarit lain vääriä puolelta, mutta teki täyskäännoksen. Hän oli Hydr- järjestön vakooja, ennen kuin asetti supervoimansa lain käyttöön.



Richard ja Wendy Pinin *Elquest* on täydellisen tasa- arvon malliesimerkki. Sarjan miehille ja naisille ei juolahta mieleenkään arvioida toinen toistaan suku- puolen perusteella. Molemmipuolinen arvoistus on niin täydellinen, että koko kysymys on naurettava.

Natacha on oman sarjansa sankarit. Jotta se tulisi selväksi lukijoille on mieshahmojen ol- tava koomisia. Tosin Natachakaan ei ole rypytöisessä kuvattu hahmo.

Hollantilaisen **Frank Kujpersin** sankarit *Franka* on Natachan henkinen sisar. Myös hän selvittää rikoksia ja vaaratilanteita nopean varmasti. Samalla hänkin on seksikäs, jota ei unohdeta risua aina välillä miespuolisten lukijoiden ihaileville katseille. Natacha on liioitellun kurvikas ja puetaan aina miniin tai tiukkoihin farkkuihin. Toisaalta tämä voi olla hyväkin. Sarjan tekijä ei anna unohtaa, että sankari on viehättävä nainen ja kuitenkin yhtä hyvin pärjäävä kuin joku tintti tai asterix.

Jean-Claude Mézièresin sarjassa *Valerian* päähenkilön kumppani Laureline on kehittynyt sivuhenkilöstä päähenkilöksi mitä älyyn ja tointakykyyn tulee. Miespuolinen sankari on valumassa koko ajan vätymsäisenpään suun- taan.

Supersankarit

Teräsmies aloitti uuden sarjakuvagenren supersankarit. *Wonder Woman* oli ensimmäi- nen naispuolinen supersankari, amazonien kuningatar, jonka kotisaarella ei ole miehen puolikastakaan. Teräsmiestä heikottaa kryp- toniitti, mutta *Wonder Woman* taitutetaan perin ikivanhalla tavalla - hän menettää voimansa, jos mies sitoo hänet. Vertauskuvallista!

Kaikille sankarityypeille tehtiin naispuolinen vastine, *Red Sonja Conan Barbaarille*, *Shee- na Tarzanille*. Yhteistä kaikille on korostettu seksikkyytensä. Kaupallisuutta vai sortoa? Kum- paakin.

Naiset konnina

Varsinkin seikkailusarjakuvien alkuaikana sankarilla oli vastustajanaan kaunis ja julma

naispuolinen konna. Tällä kuvalla ehkä halutaan vahvistaa uskomusta naisten piile- västä julmuudesta.

Kuitenkin pidän parempana naispuolista tuippukonnaa kuin tyhmää seksiohjelmaa, sillä pahuus asuu meissä kaikissa, miehissä ja naisissa erotelematta. Konnan, miehen tai naisen, on oltava älykäs ja kyvykäs voidak- seen onnistua ja olla haasteena sankarille.

Neiti Söpö

Comics Journalin numeroissa 97 ja 103 ovat käyneet keskustelua lehden vakinaiset kriitikot **Heidi McDonald** ja **R.C. Harvey** **Mort Walkerin** *Masin* seksikkäistä naishahmosta Neiti Söpöstä.

Harvey (mies) myöntää, että ulkoisesti sar- jakuvan seksikkäät naiset ovat stereotyyppiä, jotka eivät voi samaan aikaan olla yksilöitä. Ilman yksilöllisyyttä kuvista tulee objekteja, seksiohjelmeja.

Samoin hän myöntää, että vaikka miehiäkin pannaan pahasti halvalla, miesten asema ei siitä kärsi, he ovat tiukasti vallan kahvassa kiinni. Sen sijaan nainen on ilman yhteiskun- nallista suojaa ja näin haavoittuva. Nainen ei ole persoona, vaan esine. Hän myöntää aselman loukkaavuuden.

Silti Harvey ei, ristiriitaista kyllä, pidä pahana naisten esineellistämistä seksiohjelmeiksi. Itse asiassa hän uskoo sellaisen kaavan jatkuvan toistamisen vapauttavan naisen ja koko ihmiskunnan, koska naisesta tehdään ihan- nomalla haluttavampi. Mihin? Vapaisiin rais- kauksiinko?

McDonald ei lankea epämääräisiin selityk- siin, vaan ihmettelee, miksi naisen edustama humoristisuus rajoittuu vain liioiteltuihin tär- keisiin mittoihin. Naisesta tehdään hassu sen mukaan mitä on sukupuolensa perusteella, ei



Tyyppilinen rokasarjakuva, jossa mies on valettu merkiksi hänen koskamattomuudestaan, vallestaan ja voimastaan, mutta nainen armottoman paljas, riiston kohde.

Kouluesimerkki sankarista ja sankarin pietsen pyöryistä puoleen joutuvista tyyppistä. Mies toimii, nainen on riesa ja koristus. Alex Raymondin Rip Kirby ja tämän ystävä Honey Dorian.





Naiskotiäköit miellyttävät jostain syystä sarjakuvan tekijöitä. Kuvan esimerkki Les Parihères on luttu vain 70-tuvun Tintin-lehden lukijalle. Tama, kuten Girls of apartment 3-G, on vapaiden ja itsenäisten naisten elämän kuvausta. Muita tyttökotiäköitä edustaa belgialaisen Bomin sarja Julie, Claire et Cecile, jossa kolme luokiasistytöä hauskuuttaa lukijaa persooniensa, ei sukupuolensa kautta.



Naisilla on perhesarjakuvissa emännän rooli. Useimmiten he ovat Klaaran kaltaisia tuhtareivia pirtinmum stereotyyppeitä. Poikkeuksena on kotoaan vaimoittomasti mutta lempeästi ohjaava Mort Walkerin ja Dick Brownin Liisa, sotamies Measin sisar.

persoonallisuuden pohjalta, kuten mies. Mieshahmo voi olla kuinka älytön tahansa, mutta hän ei ole sukupuolensa edustaja. Nainen on sitä aina.

Kun mieshahmo kuvataan lihaksikkaaksi, häntä kuvataan ihannoivasti. Nainen sen sijaan erotisoidaan ja he ovat aina ensisijaisesti seksiohjeita. On myös taiteellisesti rappeuttavaa kuvata nainen vain yhdellä tyylillä tavalla, kuminuken malliseksi.

Trina Robbins kommentoi Neiti Söpökeskustelua *Comics Journalissa* 112 mm. näin: "Kuva kauniista naisesta ei ole sukupuolisesti syrjivä (eikä sen puoleen yleensä kukaan kaunis nainen). Seksismi on asenne, eikä kaunis tyttö. Neiti Söpö ei ole seksistinen, koska hänet on kuvattu kauniiksi. Seksististä on tapa, jolla miehet menettävät itsehillintänsä, kun näkevät hänet. Hänen läsnäolonsa tekee heidät kuolaaviksi idiooteiksi. Asetelma on sama kuin islamissa, jossa naisten pitää peittää kasvonsa, koska mies ei voi katsoa naista tuntematta himoa."

Nainen sarjakuvan tekijänä

Mort Walker tyri pahasti luullessaan, että naispiirtäjä on reilun tusinan verran. **Trina Robbins** ja **Cat Yronwode** tekivät kirjan naisista sarjakuvan tekijöinä ja löysivät yli 500 tekijää. Luku on taatusti alakanttiin, kirjassa ei varmasti ole maailman kaikkia naisia, vaikka Eurooppakin on edustettuna. Mutta esim. **Tove Jansson** puuttuu...

Naiset tekevät erilaista sarjakuvaa kuin miehet. Kun Kate Worley tuli mukaan tekemään *Omanaa*, siirtyi pääpainopiste seksistä tarinaan. Naisten maailma ei ole navan ympäristössä askartelua, vaan elämän itsensä kuvaamista. Toki mukana on myös romanttisia todellisuuspakoisia sarjoja. Mutta mitä supersankari ym. sankaritarinat ovat kuin miesten todellisuudenpakoa. Kaikki, niin miehet kuin naisetkin ovat reppanoita, jotka hakevat turhaan haaveista voimaa, kun elämä riipottelee. Sillä elämän tarkoitus on nöyryyttää meidät ulos typerästä kaikkivoipaisuuden kuvitelmistamme Kaikkivaltiaan käsiin. ☘☘☘



Pagan Lee sarjakuvassa Rip Kirby. Frauen in der Comics arvioi, että sekkailusarjakuville on tyyppillistä, että monasti naiset ovat gangsterin roolissa. Naiskonnien työtävät ovat salakämmäisiä ja häikäilemättömiä. Esim. Pagan Lee heijastaa miesten uskomusta, että kun naiset saavat valtaa, hoista tulee hirvittäviä.



Naisten oikeuksilla on sarjakuvistekin puolustaja. Dick Brownin sarjakuvan *Hairaid* Himmusen tytär *Hilda* on feministi, joka haluaa seurata isänsä jänjäläisiä laisielutantereelle. Vaikka *Hilda* onkin puettu haamiskaani, häntä ei silti ole erehdytty varustamaan mulla feministien liitelyllä kaavamaisuusilla.

